

НЕОБХІДНА ОБОРОНА ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Коровінська Ганна Ігорівна

Студентка 1-го курсу економіко-правового факультету ДонНУ

Науковий керівник:

Міхайліна Т. В.

кандидат юридичних наук

Розмежування правомірної і злочинної поведінки не завжди можливо провести чітко, тому досить часто виникають колізії інтересів людини, суспільства і держави. Обумовлюються такі ситуації тим, що громадяни іноді змушені здійснювати діяння, які є правомірним заподіянням шкоди інтересам, які охороняються законом, а такі дії збігаються із зовнішніми ознаками складу злочину. Однак при наявності певних обставин, такі дії не є злочинними. Однією з таких обставин, що виключає злочинність діяння, є необхідна оборона. Актуальність обраної теми дослідження зумовлена тим, що інститут необхідної оборони має істотні недоліки (як щодо юридичної техніки, так і щодо реалізації даного інституту на практиці), і цей факт значною мірою негативно впливає на боротьбу зі злочинністю в державі. Згідно із ч.1 ст. 36 КК України «необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони».

Для більш глибокого дослідження інституту необхідної оборони доцільним представляється розглянути законодавство зарубіжних країн, що стосується цього питання. Так, згідно зі ст. 29 і ст. 31 КК Латвії, заподіяння шкоди нападнику при необхідній обороні і тому, кого затримують, не є кримінально караним, якщо воно вчинено через необережність. Посягання у ст. 36 КК Молдови, має бути «прямим негайним, матеріальним і реальним». У ст. 12 КК Болгарії зазначено, що незалежно від характеру небезпеки і захисту

немає перевищення меж необхідної оборони, якщо напад: а) вчинено шляхом проникнення у житло з використанням насильства чи зламу; б) не може бути відбитий іншим способом. Також особа не підлягає покаранню, якщо вчинить діяння з перевищенням меж необхідної оборони, перебуваючи у стані переляку чи сильного душевного хвилювання. А у КК Албанії зміст необхідної оборони практично не відрізняється від того, як він визначен у КК України. Відмінністю є тільки те що у КК Албанії немає визначення уявної оборони.

За КК Швейцарії перевищення меж необхідної оборони, за загальним правилом, є караним, однак суддя призначає покарання на свій розсуд, не будучи зв'язаним санкцією, а лише мінімальним розміром даного виду покарання (ст. 66). Перевищення меж необхідної оборони не карається, якщо воно викликано «пробачливим хвилюванням чи збентеженням» [1, с. 286-288].

Отже, в цілому законодавче врегулювання необхідної оборони зарубіжних країн не містить кардинально відрізняючих положень, які були б непритаманні нашому законодавству. Але, враховуючи те, що наша держава стоїть на шляху розвитку, то при розгляді законодавства, що регулює зазначене питання було помічено деякі недоліки, які є досить суттєвими та потребують уваги законодавця, запропоновані шляхи їх вирішення.

Таким чином, потрібно приділити увагу формулюванню тексту ч.5 ст. 36 КК України. «...А також для відвернення протиправного насильного вторгнення у житло або інше приміщення...» – тут пропонується додати: «... а також для відвернення або присікання», тому що слово «відвернення» згідно з тлумачним словником – дії, направлені на послаблення іншої дії, на відведення задалегідь. А «присікання» означає дії, які направлені на відвернення посягання, яке вже почалось. Внаслідок зазначеного не поставатиме питання щодо можливості та доцільності захисту у такій ситуації. Також до формулювання «протиправного насильницького вторгнення у житло» додати «... або іншого проникнення саме з метою нападу», адже проникнення може бути не лише насильницьким, а, наприклад, таємним.

У питанні, що стосується оборони від дій особи, яка не підлягає кримінальній відповідальності, запропоновано закріпити у кримінальному

законодавстві право особи на правомірну оборону від протиправних дій особи, що не є суб'єктом злочину, тому що практика показує, що напади осіб, що не є суб'єктами злочину, тобто малолітніх або недієздатних осіб, відрізняються жорстокістю нападу та тривалістю посягання. Також, що стосується питання про «триваючі посягання», то редакція ст. 36 КК України визнає правомірними лише дії, вчинені за умов «необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання». Таке формулювання не дає можливості захищатися у випадках, коли посягання тривають протягом тривалого проміжку часу, з перервами чи без. Тому запропоновано надати можливість особі, що обороняється, під час тривалого посягання (межі якого потрібно визначити кримінальним законодавством), нанести таку шкоду особі, що нападає, яка буде здатна припинити посягання.

На підставі викладеного матеріалу можна зробити висновок, що підвищення ефективності правового регулювання відносин, пов'язаних зі здійсненням необхідної оборони, можливо передусім через удосконалення формулювання відповідних правових приписів. Тому внесення запропонованих змін у ст.36 КК України допоможе при кваліфікації певного діяння більш чітко відмежувати правомірне спричинення шкоди (внаслідок наявності необхідної оборони) від злочинної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації / М.І. Хавронюк. – К.: Видавництво «Юрисконсульт», 2006. – 1048 с.